

Eulàlia Miralles (ed.), *Del Cinccents al Setcents. Tres-cents anys de literatura catalana*, Edicions Vitel·la («Philologica: Sèrie Estudis»), Bellcaire d'Empordà, 2011, 574 p.

Qualsevol literatura «normal» —i, en especial, les que corresponen a llengües estatals europees de prestigi (anglès, alemany, francès, espanyol, etc.)— conté tots i cadascun dels corrents culturals i estilístics que s'han succeït des de l'edat mitjana fins als nostres dies. I de tots i cadascun ofereixen autors i obres que excel·leixen pels seus mèrits. Altres literatures més petites, moltes de les quals han patit o estan patint un procés d'alienació, es conformen amb una modesta contribució a la cultura europea a la qual les grans literatures els permet optar. Però aquesta imatge és del tot falsa: cap literatura ha tingut un recorregut coherent i estable al llarg dels segles, ni tan sols les que, al darrere, han comptat amb l'aparat de l'estat, amb el que això suposa de promoció i educació.

L'etiqueta de *Decadència* que els mateixos historiadors de la literatura catalana havien imposat a la cultura escrita de més de tres segles i mig és una mostra d'aquesta imatge distorsionada en què una literatura ho és tot i una altra no és res. Per sort, aquest *autoodi* literari ha estat quasi del tot desterrat, gràcies sobretot als autors que participen en aquest llibre, i ara podem conèixer i valorar millor una època que durant massa temps ha romàs en l'ombra del menyspreu i que ja podem anomenar amb l'etiqueta que li correspon: edat moderna. És evident que la comparació amb la literatura anterior, la medieval, ha fet que quedara relegada a una posició secundària i prescindible, però m'imagino que una cosa semblant passa amb el segle XVIII castellà, encara que ho han dissimulat millor.

L'obra és una recopilació d'alguns dels estudis fonamentals del revisionisme del concepte de *Decadència* per a la literatura catalana dels segles XVI al XVIII sorgits de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Universitat de Girona). S'estructura en tres apartats, un per cada gènere: prosa, teatre i poesia, encapçalats per una presentació de l'editora i dos textos introductoris. L'apartat més extens és el de la poesia, fet que no ens ha d'estranyar ja que, d'una banda, fou un dels gèneres més conreats a l'època

i, d'una altra, potser ha rebut una atenció major per part dels estudiosos. Queda el dubte de si l'organització per gèneres és millor que per èpoques (segles XVI, XVII i XVIII) o corrents literaris (renaixement, barroc, rococó i neoclassicisme), encara que dins de cada apartat la distribució és cronològica.

El primer text introductori que trobem és el treball d'Albert Rossich, amb diferència el més extens de tots, «Panoràmica de la literatura catalana moderna» (pp. 15-109). Es tracta d'un pòrtic d'entrada que ens permet fer un recorregut per tota la literatura de l'edat moderna de forma succinta, però no per això completa, o tot el completa que és possible a partir dels estudis i edicions que hi ha a l'abast avui en dia sobre aquesta època. A més a més, funciona com un bon punt de partida per a llevar els prejudicis creats a partir de l'etiqueta *Decadència*. Pep Valsalobre, en el segon text introductori («La historiografia literària catalana moderna: un passat difícil, un present prometedor», pp. 111-123), s'encarrega de fer un repàs a la investigació sobre la literatura catalana de l'edat moderna des de Rubió i Lluch fins a l'actualitat, amb la qual cosa destaca el gir copernicà que en els últims anys s'hi ha produït: d'una consideració plena de prejudicis, encara no del tot desterrada en l'àmbit acadèmic, a l'exhumació de corrents, autors i obres a partir, sobretot, dels anys vuitanta.

L'apartat sobre la prosa s'obri amb l'estudi «La prosa catalana a l'època del barroc» (pp. 125-157) d'Albert Rossich i Modest Prats. Es tracta d'un treball que ens dona a conèixer la riquesa literària de la prosa catalana barroca, que s'estén més enllà de l'escassa producció narrativa. Així, els autors estableixen diferents models de prosa literària que van ser conreats en català, exemplificats amb diferents textos perquè el lector hi copse les diferències.

És Albert Rossich qui signa també l'estudi següent, «La narrativa catalana entre el *Tirant* i *L'orfaneta de Menargues*» (pp. 159-177), en el qual es demostra que entre aquestes dues obres, entre el final de l'edat mitjana i el començament de la Renaixença, la narrativa catalana no és un erm, que hi ha obres que cal prendre en consideració, encara que el nombre no siga excessiu. A més, es pregunta, com també fa en el seu treball introductori, la raó per la qual molts autors catalanoparlants, especialment valencians, van passar-se a fer narrativa en castellà. Les raons són múltiples, però és evident que, d'una banda, va jugar un paper important el prestigi literari del castellà en una societat que començava a ser diglòssica i, d'una altra, la rendibilitat econòmica que exigia la impremta, que veia en el castellà, amb un major nombre de lectors potencials, una oportunitat de negoci.

L'apartat de prosa es tanca amb el treball d'Eulàlia Miralles, «La literatura memorialística. La imatge de Barcelona en els segles XVI-XVIII» (pp. 179-221). L'autora se centra en un dels gèneres més conreats durant l'època moderna a les nostres terres, els escrits del jo: dietaris, memòries, llibres de família... i, com a punt de referència dins de la gran quantitat de textos conservats, la imatge de Barcelona que hi apareix. L'observació de tots els esdeveniments que tenen lloc en el centre polític i econòmic del Principat, més enllà de les dades històriques que s'hi puguin obtenir, palesa el caràcter i la forma de pensar dels testimonis, que senten la necessitat de posar-los per escrit.

El primer estudi sobre teatre és d'Albert Rossich («El teatre barroc (segle XVII)», pp. 223-261), en el qual fa un repàs als diferents tipus d'obres que trobem en el sis-cents, moltes de les quals sorgides a partir de la imitació de formes dramàtiques pròpies de la literatura castellana. Encara en el barroc és necessari distingir entre el teatre religiós, representat per les comèdies de sants o les passions, de gran tradició en els territoris de parla catalana des d'antic i que perviuen tot al llarg de l'edat moderna, i el teatre profà, amb obres, especialment, de teatre burlesc, encara que cal destacar també la proposta de creació d'un teatre culte en català per part de Fontanella.

D'altra banda, el teatre breu (lloes, balls, entremesos, etc.) ocupa un apartat important de la dramaturgia barroca catalana, fet que constata Rossich en el seu treball i al qual Gabriel Sansano dedica la contribució que apareix al llibre, «Formes de teatre breu al País Valencià en el segle XVIII» (pp. 263-291). A València, des del segle XVI, el teatre oficial era en castellà. Per a trobar teatre en català cal buscar-lo en circuits alternatius i populars on es representaven «col·loquis», peces breus i satíriques basades moltes vegades en fets reals de gran acceptació per les classes socials mitjanes i baixes.

En el primer treball de l'apartat de poesia («La introducció de la mètrica italiana en la poesia catalana (segles XV-XVI)», pp. 293-321), Albert Rossich estudia el transvasament a la lírica catalana del sonet i del decasíl·lab italià, formes poètiques que es consideren indicatives de la modernització literària que du aparellada l'assumpció dels postulats renaixentistes.

Pep Valsalobre, amb «Mecenatge, italianisme i estratègies de substitució de la tradició literària autòctona» (pp. 323-363), estudia la relació, a partir d'algunes obres vinculades amb l'*Orlando furioso* d'Ariosto, de diferents escriptors valencians en castellà sota la protecció de la família dels Centelles. Aquest grup de lletraferits pretén, en paraules de l'autor, «legitimar una tradició literària culta nova en una llengua

nova» al País Valencià, diferent lingüísticament de Catalunya i específica respecte de la literatura castellana.

Valsalobre també signa l'estudi següent: «La poesia catalana del Cinccents: a la recerca d'una veu pròpia» (pp. 365-399), en què fa un repàs de la lírica catalana tot al llarg del segle XVI. És interessant constatar-hi la pervivència de formes poètiques tradicionals, representades en el mestratge durador de March i en la convocatòria continuada, almenys a València, de certàmens literaris. Però aquesta tradició d'arrels medievals no pot ser entesa com una pervivència desfasada, sobretot si tenim en compte que March es va convertir en un model poètic per als escriptors renaixentistes castellans. Alhora, s'hi van anar introduint elements forans, especialment italians, però passats pel sedàs de la literatura castellana.

Montserrat Bonaventura aporta, amb el seu treball «L'emblemàtica commemorativa. Un gènere que abandona els llibres per incorporar-se a la bullícia de l'espai públic i de les celebracions» (pp. 401-437), l'interès per un corrent poètic menystingut per la crítica literària, però que va comptar amb un conreu considerable durant els segles XVI i XVII.

Eulàlia Miralles, en «Poesia i política en la guerra dels Segadors» (pp. 439-465), tracta el tema dels poemes *pamfletaris* que es van difondre per donar suport o atacar algun dels bàndols de la guerra entre Catalunya i el rei Felip IV. És interessant copsar, de la mà de l'autora, les estratègies, els temes o els tòpics que apareixen en aquestes composicions, siguen de caràcter més popular o més culte, com les de Fontanella, encara que aquest autor se'n separa de l'objectiu més propagandístic.

La poesia del segle XVIII ve representada per «La poesia catalana setcentista: apologia, preceptiva i "bon gust"» (pp. 467-503) de Mireia Campabadal. Amb aquest treball l'autora analitza la concepció sobre la lírica en català que compartien els nostres il·lustrats, a partir sobretot d'apologies de la llengua, en les quals els autors fan servir la poesia per a demostrar les virtuts lingüístiques del català, i de preceptives poètiques, en les quals les composicions catalanes, encara que siga a partir de models castellans, són tingudes en consideració.

L'última aportació que conté el llibre és un altre extens i acurat treball d'Albert Rossich, «La fortuna literària i crítica de Francesc Vicenç Garcia» (pp. 505-574), en què l'autor repassa la fortuna d'aquest autor barroic: de referent poètic i, sobretot, lingüístic tot al llarg del segle XVIII i part del XIX a model a evitar pel que fa a la moral i a la llengua a partir de la renaixença, situació que s'ha mantingut en bona part del segle XX.

Comptat i debatut, estem al davant d'un llibre que arreplega un conjunt de treballs amb una gran qualitat científica, a més de ser una selecció que permet copsar la renovació i l'empenta que els estudis sobre la literatura catalana moderna han assolit en els últims decennis. Malgrat la iniciativa de reunir-los en un sol volum, no s'esvaeix la sensació que encara queda molt per fer i, fins i tot, destaca en el llibre algun que altre silenci massa sorollós. Per exemple, pel que fa al teatre: què passa amb el teatre del segle XVI i la seua problemàtica (castellanització, modernització, tradició...), molt semblant a la de la poesia? I Joan Ramis i l'especificitat cultural de Menorca en el XVIII? Açò es deu en part al fet que el volum només es fa ressò del grup d'investigadors de l'ILCC de Girona. Un altre inconvenient, si és que podem dir-li així, és que l'exhaustivitat d'autors i composicions ajuda a fer-los visibles i a rescatar-los, però alhora es difuminen els referents, necessaris, al meu parer, per a crear una consciència que restaure i recupere per a la literatura catalana els corrents de l'edat moderna. Però açò, que no deixa de ser una opinió personal, no afecta l'interés investigador i docent d'una obra com aquesta, ara per ara imprescindible.

HÈCTOR CÀMARA I SEMPÈRE
Universitat d'Alacant

La novel·la de Joanot Martorell i l'Europa del segle XV. Actes del Congrés Internacional (València, 14-18 setembre de 2010), coordinat per Ricard Bellveser. 1 tom en 2 vols., València, Diputació de València, Institució Alfons el Magnànim, 2011, 743 pp.

La commemoració del VI centenari del naixement, segurament a València, de Joanot Martorell (c. 1410-1465) va impulsar la reunió d'aquest congrés monogràfic, que aplegà, sota els auspicis de la Institució Alfons el Magnànim, un notable grup d'especialistes en matèria d'història cultural, literària i lingüística i d'historiadors de la baixa edat mitjana. Tots ells han aportat riques anàlisis i interpretacions sobre el *Tirant lo Blanch*, Joanot Martorell i la vida cultural i política de l'època.

Comentarem en primer lloc les aportacions del primer grup d'estudiosos. Vicent J. Escartí posa de relleu el caràcter realista, i no de recreació imaginària, de les festes descrites per Martorell en la seua obra, ben provat amb el comentari de les grans festes motivades per entrades reials o noces de monarques i alts personatges: així, les celebrades